

Milý příteli,

už několikrát jsi mi připomínal potřeba jakéhosi soupisu minimálních či spíše počátečních společenských a politických požadavků, na nichž je třeba trvat a jejichž splnění představuje jedinou respektovatelnou cestu skutečné normalizace nenormálního stavu a uzdravení naší nemocné společnosti. V souvislosti s připravovaným procesem s "pražskou desítkou" se ukazuje, že ustavující dokument Charty 77 naprosto správně položil veškerý důraz na první takový praktický požadavek, totiž na dodržování zákonů a zákonnosti /naproti tomu respektování občanských a lidských práv představuje spíše ideovou orientaci/. Nemě-li požadavek přísné zákonnosti zůstat pouhou všeobecnou výzvou, musíme se tázat, jakým způsobem má být dodržování zákonnosti v naší společnosti institucionálně garantováno. Jde tu o otázku, jakým způsobem lze přísné dodržování zákonů ze strany státních orgánů účinně kontrolovat a jakým způsobem lze účinně dosahovat nápravy v případech, kdy k porušení zákonnosti fakticky došlo.

Obvyklým rozhodujícím fórem pro posuzování jakýchkoli činů a jakéhokoli jednání z hlediska zákonů je soudní řízení. Ovšem pro případy, kdy se do konfliktu dostává občan na jedné straně, se státními orgány na straně druhé, musí být nějak zaručena možnost, aby soud dal za pravdu také občanu proti státu, pokud je občan v právu a státní orgán se dopustil nezákonnosti. Nemě-li tomu tak, má stát vždycky pravdu proti jednotlivému občanu; případy, kdy soud uzná právo občana a zruší nebo anuluje důsledky nezákonného postupu některého státního orgánu, se omezí potom pouze na takové, kdy je ve státním zájmu konkrétní nezákonné právo odhalit a odsoudit., takže nakonec i tam, kde občan brání své právo úspěšně, je i pro něho uspokojivé vyústění motivováno zájmem státu, nikoli uznáním jeho práva. Zkrátka soudy jako instituce a zvláště soudcové jednotlivě musí být na mocenských orgánech nezávislí. Této soudcovské nezávislosti však není snadno dosáhnout ani v demokratických společnostech; je však drasticky porušována v režimech autoritativních a zcela likvidována v systémech totalitních.

Společným znakem a příznakem narušení nebo likvidace soudcovské nezávislosti je každé omezování veřejnosti soudního projednávání a utajování spisů apod. Samozřejmě jsou případy, kdy existují nepopiratelné důvody pro takové utajení /např. při vlastizradě, špiónáži atd./; ale i takovéto výjimky představují vždycky značné nebezpečí, že se stanou pouhými záminkami pro utajení nekoruptnosti, jež mají být skryty před zraky veřejnosti. Historicky poučný je kupříkladu případ Žižovského důstojníka francouzské armády, známý jako "dreyfussáda". Tento případ je poučný i z jiných ohledů. Ve hře totiž byly nejen osobní zájmy několika vedoucích činitelů armády, ba ani jenom prestiž státního aparátu, nýbrž davové emoce a předšauky lidí, kteří se o případ bližší zajímali a kteří vůbec o něm byli aspoň zčásti informováni jinak než oficiálně, byla naprostá menšina. Mimořádnou úlohu v této povážlivé situaci mělo několik statečných lidí, kteří si dali práci s tím, aby se důkladně s případem seznámili, kteří spochybnili průběh soudního přelíčení i vynesení rozsudku a kteří se pokoušeli co nejučinněji vyvolat nedůvěru veřejnosti k celému postupu kompetentních orgánů státu. Proti nim stála nejenom státní moc, ale značná část veřejnosti, škodlivě ovlivněná antisemitismem. Měla-li se významná společenská kritika prosadit, bylo zapotřebí získat veřejné mínění nejen odhalováním nepřístojností ve vyšetřování ve vedení procesu, ale také objasnováním pozadí a demaskováním reakčních předsudků ve společnosti rozšířených, jichž státní aparát dovedně využíval.

Soudy a soudcové jsou vždy pod nějakým tlakem; jejich nezávislost není nijak samozřejmá, ale musí být vždy znovu dobývána a zajišťována. Mnoho záleží na soudcích samotných, na jejich osvědčenosti, nepředsjatosti, neochvějně vůli poznat pravdu a dát jí průchod v rozsudcích, na jejich statečnosti, nepodplatitelnosti a nezastražitelnosti. Ale nemůžeme očekávat, že ve společnosti, kde se většina lidí oportunně přizpůsobuje nebo kde se aspoň snaží nějak se bez větší uhony proplazit a proklíčkovat, poneseu sami soudci svou kůži na trh. Nezávislí soudci potřebují oporu v řadách uvědomělých občanů, kteří jsou hotovi bránit své práva a solidarizovat se s